

Het vergeten Iran

Politieke fabel 'Women Without Men' slaat belangrijke pagina uit Iraanse geschiedenis weer open

RUBEN NOLLET

Vraag de gemiddelde westerling op straat iets over de geschiedenis van Iran en hij zal zeggen dat ons land altijd al een islamitische staat is geweest', zeggen Shirin Neshat en Shoja Azari, de regisseurs van 'Women Without Men'. Van alle redenen die ze hadden om hun politieke fabel te maken, is die misvatting misschien nog een van de belangrijkste.

Neshat en Azari willen de wereld duidelijk maken dat Iran wel degelijk democratische funderingen heeft, hoezeer die ook verborgen worden gehouden door het fundamentalistische bewind. 'De voorbije dertig jaar heeft de islamitische overheid geprobeerd collectief geheugenverlies te creëren rond de geschiedenis van Iran', stelt Azari.

'Iran voert al meer dan een eeuw strijd om democratie en vrijheid, maar de islamitische regering heeft de eerste zeventig jaar gewist omdat de strijd toen volledig seculier was. Er wordt met geen woord over gerept in de scholen. En het interessante is dat de westerse media die propaganda klakkeloos hebben overgenomen.'

'Women Without Men', een bewerking van de (in Iran verboden) magisch-realistische roman van Shahrnush Parsipur, speelt zich af in de zomer van 1953. Terwijl een staatsgreep Iran op zijn kop zet, ontmoeten vier vrouwen elkaar in

Onze mening

■ **Het portret.** De film geeft een goed beeld van de diversiteit van de Iraanse maatschappij.

■ **De visuele kant.** Met haar typische contrasterende stijl geeft Neshat de film een opvallende en elegante look.

■ **De subtiliteit.** De film laat zijn zware thematiek nooit de bovenhand halen.

■ **De metafoer.** Om alles te doorgronden, moet je waarschijnlijk een bovengemiddelde kennis van Iran hebben. Al is dat op zich geen probleem om van de film te genieten.

■ **Het ritme.** De slepende pas van het verhaal vereist soms het nodige geduld.

een afgelegen paradijselijke tuin.

Neshat, een vooraanstaande visuele kunstenaar (ze kreeg de Gouden Leeuw op de Biënnale in Venetië in 1999) was al een tijdje op zoek naar een geschikt onderwerp om de overstap te maken naar cinema. Parsipur's roman inspireerde eerst drie video-installaties, telkens rond een van de hoofdpersonages, en leidde uiteindelijk ook tot een langspeelfilm.

'Ik ben onder de indruk van de

manier waarop Parsipur complexe thema's door elkaar weeft', vertelt de 53-jarige cineaste. 'Ze heeft het over de sociopolitieke, religieuze en historische realiteit van Iran en geeft er tegelijk een persoonlijke, emotionele, filosofische en universele dimensie aan.'

REVOLUTIE

De film betekende een ware transformatie van Neshat. De kunstenaar groeide wel op in Iran, toen de revolutie van 1979 losbarstte, woonde ze al in de Verenigde Staten. In tegenstelling tot Azari, die als student deelnam aan de revolutie, voelde Neshat zich niet echt betrokken bij de politieke omwentelingen in haar land. 'Alles wat ik te zeggen had, deed ik via mijn werk. Dat is nu allemaal veranderd.'

De ervaring van een politiek geladen film als 'Women Without Men' heeft haar zeker toe bijgedragen, maar het is vooral de timing die haar houding heeft veranderd. Net toen ze de laatste hand legde aan 'Women Without Men', barstte in Iran een nieuwe revolutie los, dit keer als reactie op de betwiste verkiezingsoverwinning van de Iraanse president, Mahmoud Ahmadinejad.

'Het is diep ironisch dat we zo lang aan de film hebben gewerkt, en als hij eindelijk af is, ontstaat

plots een directe parallel tussen de boodschap van de film en de actualiteit', zegt Neshat. 'Women Without Men' zegt dat het Iraanse volk altijd al heeft gestreefd naar democratie, onafhankelijkheid en vrijheid. Alleen namen we het vijftig jaar geleden op tegen andere dictators.'

De zomer van 1953 heeft een grote symbolische waarde voor de Iraanse geschiedenis, voegt Azari eraan toe. 'We hebben de klap die onze vrijheidsstrijd toen incasseerde nooit verteerd.' De centrale persoonlijkheid op dat moment was dokter Mohammad Mossadeq, de populaire voorzitter van de vooruitstrevende Nationale

Front-partij. In 1951 werd hij tot eerste minister verkozen en begon hij een uitgesproken vernieuwend beleid te voeren. Hij vaardigde maatregelen uit om de macht van Sjah Reza Pahlavi in te perken, vocht tegen corruptie, streefde naar vrijheid op alle vlakken. Maar het was vooral zijn in-

depen in de olie-industrie die hem bekendheid zouden geven. Als nationalist stak het hem de ogen uit dat Verenigd Koninkrijk met het grootste deel van de opbrengsten ging lopen en hij besliste om de industrie te nationaliseren. Ook al omdat Mossadeqs visie weerklinkt vond in de rest van het

Midden-Oosten besloot Verenigd Koninkrijk met de steun van de Verenigde Staten in te grijpen, eerst via een olieblokkade, later via een staatsgreep. De sjah kreeg de macht terug in handen, plaatste Mossadeq onder huisarrest en begon een bloederige afrekening met de oppositie. 'Die staatsgreep heeft een zware invloed gehad op Iran,' legt Azari uit. 'Omdat de oppositie van linkse partijen, intellectuelen en nationalistenvolledig onthoofd werd, hadden ze geen leiders toen in 1979 de revolutie uitbrak. Zodat de islamitische fundamentalisten het land zonder tegenstand in handen hebben gekregen.'

HERINNERING

Maar er is meer. De door het Westen gesteunde staatsgreep bracht ook grote schade toe aan het vertrouwen van de Iraanse bevolking in de goede bedoelingen van het buitenland.

'Deze regering buit dat wantrouwen nog steeds uit', zegt Azari. 'De democratische beweging die vorig jaar weer aan de oppervlakte kwam, heeft niets te maken met buitenlandse invloeden, maar Ahmadinejad en de zijnen doen er alles aan om het volk van het tegendeel te overtuigen. De grootste fout die het Westen kan maken, is om in te grijpen in de Iraanse politiek. Dat zou de democratische strijd vele decennia terugschroeven.'

■ 'Women Without Men' komt volgende week in de zalen.

DE WIJDE WERELD

++++ 'Portret van een man', een schilderij uit het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA) dat eerder was toegeschreven aan een navolger van Jan Gossaert (1478-1532), blijkt na restauratie een werk van de renaissance-meester zelf. The Metropolitan Museum of Art in New York vroeg onlangs 'Portret van een man' in bruikleen voor een tentoonstelling. Het doek was er slecht aan toe. Door de dikke vergeelde vernislagen, de verkleurde retouches en de overschilderde achtergrond was het schilderij nauwelijks nog toonbaar. Na een grondige renovatie, die een nieuw licht werpt op het schilderij, zijn de specialisten ervan overtuigd dat het wel degelijk om een echte Gossaert gaat.

++++ De Italiaanse politie heeft 500 vervalste schilderijen van on-

der anderen Matisse, Magritte en De Chirico in beslag genomen. De doeken hebben een geschatte waarde van 7 miljoen euro. De schilderijen werden in beslag genomen bij verzamelaars die ze te goeder trouw hebben gekocht op het internet. Twaalf mensen worden vervolgd voor namaak en heling van de werken. Volgens de speurders waren de schilderijen van grote kwaliteit. De verzamelaars waren niet op de hoogte dat het om vervalsingen ging. De speurders kwamen de zwendel op het spoor door kunstwebsites in de gaten te houden. Met de hulp van kunsthistorici en door het bestuderen van kunstarchieven ontdekten ze de vervalsingen. +++++ Het Franse Alpendorp Bionnay wordt bedreigd door een gigantische watermassa onder een gletsjer in het Mont Blancmassief. Gisteren werd begonnen met het wegpompen van het water, een heikele onderneming die tot oktober duurt. Als de waterbel onder de gletsjer het begeeft, kan de lager gelegen vallei Saint-Gervais, waar 900 gezinnen wonen, volledig onder water lopen. In 1892 eiste een gelijkaardige uitbarsting van water 175 levens. Enkele gezinnen hebben de vallei uit voorzorg al verlaten.

TIP

Insomnia

2BE, 20.50 UUR

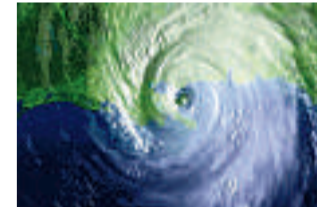
Katrina

CANVAS, 20 UUR / EÉN, 21.10 UUR

De Britse regisseur Christopher Nolan (bekend van het onvolprezen 'Memento') maakte in 2002 een uitstekende remake van de Noorse film 'Insomnia' uit 1997. Al Pacino en Robin Williams vertolken de hoofdrollen.

Het verhaal speelt zich af in Alaska, waar politiemann Will Dormer uit Los Angeles (Al Pacino) een moord op een meisje onderzoekt. De hoofdverdachte is een schrijver (Williams). De politiemann krijgt de hulp van een jonge agente.

'Insomnia' is geen klassieke thriller omdat het oplossen van een misdrijf niet centraal staat. Nolan focust op de uitgebluste politiemann uit LA, die in Alaska zichzelf tegenkomt. De titel verwijst naar de slapeloosheid waaraan hij lijdt. In Alaska gaat de zon in de zomer niet onder en daardoor kan Dormer de slaap niet vatten. De locatie speelt een dominante rol in 'Insomnia'. Het ijslandschap, de constante motregen en vooral het eeuwige licht creëren een gevoel van ontbeemding en vervreemding die de film mee vormgeven.

Het is vijf jaar geleden dat de orkaan Katrina New Orleans zo goed als van de kaart veegde. Zowel Eén als Canvas blik vandaag terug op die ramp.

Canvas zendt in 'Terzake' 'Philantrophy Inc.' uit. Die Amerikaanse documentaire toont hoe de Amerikaanse supermarktketen Wal-Mart de getroffen inwoners efficiënt hielp. Het bedrijf schakelde zijn netwerk van lokale leveranciers en medewerkers in om hulpgoederen ter plaatse te krijgen.

Eén houdt het in 'Koppen XL' luchtiger met een documentaire over vermiste dieren. 150.000 huisdieren verdronken. Geredde dieren werden in opvangcentra verspreid over de VS ondergebracht. Voor de baasjes was het vaak lang zoeken.

ZAK

DE TIJD-LIJST

11 EDVARD MUNCH
SKRIK (1893)

12 FRANCIS BACON
STUDIE NAAR INNOCENTIUS X
VAN VELAZQUEZ (1953)

13 PIETER BRUEGHEL DE OUDE
DULLE GRIET (1562)

14 JOHANNES VERMEER
MEISJE MET DE PAREL (1665)

15 VINCENT VAN GOGH
DE STERRENNACHT (1889)

© PIETER BRUEGHEL DE OUDE/RV

De Tijd presenteert in augustus zijn lijst van honderd uitmuntende kunstwerken. De rangschikking is de combinatie van de topdertiglijsten van 25 redactieleden. Elke dag wordt een keuze toegelicht.

Het lijkt wel een sprookje. De jonge Antwerpse verzamelaar Fritz Mayer van den Bergh kocht in 1897 op een veiling in Keulen een 'spookachtig landschap' voor wat vandaag zo'n 12 euro is. Na onderzoek bleek het 'De Dulle Griet' te zijn, het meesterwerk van Pieter Bruegel de Oude. Het werk behoorde eertijds

toe aan de keizer Rudolf II in Praag.

De invloed van zijn voorganger Jheronimus Bosch is duidelijk merkbaar in dit werk van Pieter Bruegel. 'De extraordinaire verhaaltjespreker, de schitterende moralitiespreker, de grote bijbelverhaalverteller, de fantastische landschapschilder Bruegel

schilderde met 'Dulle Griet' in 1562 zijn meest hallucinante werk', vindt een van onze redacteurs.

'Geen hemel links en hel rechts, geen paradijs boven en vagevuur onderaan: alles is oorlogswaanzin terwijl de Dulle Griet de fakkel van de verschrikking en terreur brandend houdt. De bui-

tenaardse, insectachtige wezentjes zijn geen speelse surrealistische producten van de fantasie, wel creatures uit onze ergste nachtmerries', vindt hij.

Er zijn veel interpretaties van de Dulle Griet, maar meestal wordt geloof gehecht aan Carel van Mander, die opmerkte dat Bruegel een schilderij had gemaakt van 'een dulle griet die een roof voor de helle doet'. De Dulle Griet is een heuse hellevege die op rooftocht gaat voor de neus van de duivel, ze is bereid om risico's te nemen om winst te maken, waarbij ze niet terugschrikt voor de duivel of de hel.

Na de dood van Fritz Mayer van den Bergh in 1901 bouwde zijn moeder een neogotisch huis aan de Lange Gasthuisstraat in Antwerpen om de collectie van zo'n duizend stukken onder te brengen. Het juweeltje van een museum ligt op slechts enkele honderden meters van het Rubenshuis. Een ticket voor het Rubenshuis geeft gratis toegang om de Dulle Griet lieflijk te aanschouwen.

Bekijk de volledige lijst op www.tijd.be/kunlijst

